

DE WONDERE WERELD VAN HET ERVEN

Ze duiken geregeld op tussen de overlijdensberichten in de krant. Korte, attenderende stukjes die titels dragen als 'Wat moet u doen als u iets erft?' en 'Wat is een legaat?' Tekstjes dus waarin de lezer in een paar zinnen deelaspecten van het erfenisrecht geserveerd krijgt, net als allerhande wetenswaardigheden die ermee verband houden. Meestal besluiten deze artikels met een doorverwijzing naar de portaalsite notaris.be, waar een uitgebreide sectie gewijd is aan 'Erven en schenken'. Het is uiteraard niet toevallig dat dit soort informatie wordt ingepast tussen de necrologieën. Want 'overlijden' en 'erven' gaan hand in hand, al eeuwenlang, en van deze transfers zijn er talloze, fascinerende sporen te vinden in ons erfgoed en de organisaties die er zorg voor dragen.

En precies op die interessante transfer focust de Erfgoeddag 2015. Het korte, gebiedende 'Erf!' is de slogan van het evenement, dat dit jaar toe was aan de 15e editie. Het is een mooie traditie dat het tijdschrift dat u nu in handen houdt het eerste nummer van het nieuwe jaar wijdt aan de thematiek van deze in vele opzichten feestelijke dag van en voor het cultureel erfgoed én van de mensen die er – als professioneel of vrijwilliger – zorg voor dragen.

Er valt dan ook heel veel te vertellen over de geschiedenis van het erven en erfenissen en alles wat daar in het verleden én het heden bij kwam (en komt) kijken. Zoals in het erfgoedvertoog (en heus niet alleen het vertoog, ook de praktijk) keer op keer weer blijkt, draait het bij 'erf'-goed niet alleen over de sporen van het verleden – die verzameld, in optimale omstandigheden bewaard en beheerd, onderzocht en ten slotte ook gebruikt of getoond worden in allerhande presentaties – maar eveneens over de *toekomst* van al die materiële en immateriële sporen. Een evenement als Erfgoeddag vraagt expliciet aandacht voor alles wat bij dat erfgoed en de zorg ervoor komt kijken. In zekere zin is ons cultureel erfgoed een collectieve erfenis, waarvoor de huidige generatie – waartoe u ook behoort, beste lezer – een belangrijke verantwoordelijkheid draagt. Wij zorgen, allemaal samen, voor het erfgoed van zij die na ons komen.

In deze editie van *Tijd-Schrift* maken we doorheen de vier bijdragen een chronologische hink-stap-sprong. Pieter De Reu (UGent) bijt met het artikel '*Dus meer baete dan schuld*'. *Historische vermogensverhoudingen, en de sociale last van erfrecht en erfbelasting* de spits af. Aan de hand van een (naar eigen zeggen) 'doffe belastingsbron' – de aangifte van nalatenschap – schetst hij niet alleen op een heldere en overtuigende manier een scherp beeld van de manier waarop vermogenshiërarchieën in de 19^e en 20^e eeuw kunnen onderzocht worden (en welke methodologische uitdagingen daar allemaal bij komen kijken), maar bestudeert hij ook een specifieke casus – die

van de industrieel Louis Buysse, vader van de bekende schrijver Cyriel Buysse en schoonbroer van diens Gentse evenknie, Virginie Loveling. De Reu betoogt, met een omwegje naar het op dit moment veelbesproken 'Le Capital au XXI siècle' van de Franse econoom Thomas Piketty, dat dit thema overigens een grote actualiteitswaarde heeft. U krijgt als lezer inzicht in de manier waarop vermogens van de ene naar de andere generatie verhuisden, wat in de 19e eeuw formeel georganiseerd werd in het 'erfrecht'. Ten slotte wil de auteur de lezer ook warm maken voor 'het onderzoek naar de (verscheidenheid in) rijkdom van voorgaande generaties enerzijds, en specifiek voor het gebruik van de aangifte als historische bron anderzijds. Want op een paar vellen papier of in een bondig dossiertje liggen de onderzoeksmogelijkheden van erfrecht en erfenisbelasting besloten, en op hun beurt vullen de aangiften uit het verleden letterlijk honderden meter archiefplanken in de Belgische Rijksarchieven. Zo pleit hij op een aanstekelijke manier om het grote potentieel van het toekomstig onderzoek te benutten. Dat schijnbaar 'doffe' terrein botst gaandeweg op verhalen van erfregeling en vermogensplanning, kredietrelaties en schuldenopbouw, de plaats van roerende goederen in de bezitsgeschiedenis, de leeftijdsgebonden vermogensaccumulatie en regionale verschillen tussen stad en platteland.

Het tweede artikel draagt de titel *Zilveren lepels in het zestiende-eeuwse Mechelen. Luxueus eetgerei, of betekenisvolle gedinckenisse?* en is geschreven door Kim Overlaet en Inneke Baatsen, beiden verbonden aan de Universiteit Antwerpen. Hun artikel spitst zich, zoals de titel duidelijk maakt, toe op zilveren lepeltjes. Uit de gecombineerde analyse van boedelinventarissen en testamenten blijkt dat deze kostbare kleinoden om heel uiteenlopende, maar complementaire redenen waardevol en betekenisvol zijn; als kapitaal ('om te betaalen ende te voldoende'), als gebruiksvoorwerp ('om daghelijcx te gebruycken') en ten slotte ook als een emotioneel 'souvenir' aan de voorafgaande eigenaar(s) ('als gedinckenisse'). In hun betoog krijgt u ook heel wat interessante contextuele informatie mee, zoals de 'testamentaire vrijheid' van Mechelen, de evolutie van consumptiepatronen vanaf de late middeleeuwen – die zich ook vertaalde in een toegenomen diversiteit aan tafel- en eetgerei, enzovoort.

De auteurs van het derde artikel, Julie De Groot en Isis Sturtewagen, zijn eveneens verbonden aan de Universiteit Antwerpen en focussen met *De kinderen van Roegier Gheeraerts. Goederen en familierelaties binnen een Brugs brouwersgezin, anno 1585* weliswaar op dezelfde periode als Overlaet en Baatsen, maar op een andere stad. En meer specifiek, op één familie. De leden van de familie Gheeraerts overleden allen kort na elkaar, wat maakt dat de combinatie van onderzoeksgegevens uit de staten van goed, boedelinventarissen, testamenten en huwelijkscontracten een unieke inkijk geeft in hoe binnen de context van één gezin roerende en onroerende goederen werden doorgegeven en geërfd. Bovendien, zo argumenteren de auteurs, zijn deze bronnen niet alleen bruikbaar om (in de historiografie eerder klassieke thema's als) huisraad en materiële cultuur te bestuderen, maar zijn deze ook onmisbaar in de studie naar gemeenschapsvorming en het creëren en in stand houden van familierelaties binnen de context van een 16^e-eeuwse stad.

Dit nummer ronden we af met een bijdrage van Marc Van den Cloot, voorzitter van Familiekunde Vlaanderen, met de prikkelende titel *DNA-onderzoek voor genealogie, archeologie en lokale geschiedenis*. Zich bewust van de complexiteit van dit wetenschappelijke terrein, valt de auteur met de deur in huis en schrijft: 'De lezer stelt zich terecht de vraag: wat is het nut van DNA-onderzoek en meer bepaald van de genetische-genealogie voor de heemkunde?' Hij betoogt dat voor de heemkundige weliswaar de 'dode mens' en diens sporen (en met name de materiële bronnen) de voornaamste bron zijn, maar dat de jonge, wetenschappelijke discipline die het DNA-onderzoek is – zeg maar de 'levende, biologische mens als archiefbron' en erfgenaam van genetische informatie – extra kansen biedt voor heemkundigen. Aan de hand van een aantal concrete projecten in binnen- en buitenland maakt de auteur duidelijk welk potentieel deze wetenschapsdiscipline biedt. Hij besluit dan ook met een warme oproep om 'samen de hand aan de ploeg te slaan.' Waar wacht u nog op?

Veel leesplezier.

Namens de redactie van Tijd-Schrift,
Roel Daenen